

Inleiding

Vandaag staan we stil bij *de grenssituatie van leven-en-sterven*, in het bijzonder ervaringen van mensen die klinisch dood waren, dat wil zeggen dat zij geen tekenen van leven meer vertoonden, en die 'toch' - weer terug in een leven na hun dood - getuigen van hun bijzondere ervaringen en hun veranderde levensvisie. Voor dit soort ervaringen gebruiken we de aanduiding 'Nabij-de Dood-Ervaringen' en internationaal wordt de term gebruikt: 'Near Death Experiences', allebei NDE.¹ In de afgelopen ongeveer 20 jaar zijn de ideeën over sterven, het hiernamaals, een leven na de dood verrijkt met *verhalen* over 'bijna-dood ervaringen' / 'Nabij de Dood Ervaringen'. We hebben kennis kunnen nemen van verhalen van 'overledenen', die 'terug op aarde', vertelden over 'gene zijde', over goddelijke ervaringen en ontmoetingen en ingrijpende persoonsveranderingen.²

Een voorbeeld:

Ik zag mezelf bevallen en besette dat ik het zelf was die daar lag! Het baby'tje werd door het personeel in een doek gewikkeld en naar een andere kamer gebracht. Ik volgde mijn dochtertje en wist: ze is dood. Tijd en ruimte betekenden niets en het volgende moment bevond ik me in een tunnel met aan het eind een heel mooi licht. De zon kan hier nog zo prachtig schijnen, maar zoiets had ik nog nooit gezien. Ik kreeg een gevoel van warmte en onvoorwaardelijke liefde over me, zag bloemen in de meest sensationele kleuren en hoorde heerlijk rustgevende muziek.

Teruggezogen

Tijdens mijn NDE ontmoet ik een stralend wezen in een lang gewaad, die mij zijn hand aanbiedt. Als ik deze aanneem, kom ik geleidelijk aan steeds meer in het stralende licht te staan. Maar vlak voordat ik helemaal in het licht opga, laat het wezen mijn hand los en wordt ik in mijn lichaam 'teruggezogen'. Ik wist: het is tot hier en niet verder. Tijdens de ervaring kende ik geen angst. Ik vond alles prachtig. De communicatie verliep non-verbaal, alles waaraan ik dacht, was er gewoon. De antwoorden op vragen die ik had over het universum en leven en dood, waren nu volkomen helder voor me. Alles was goed, zoals het was. Maar de terugkeer op aarde valt mij zwaar. Het eerste wat ik me herinner, zijn de klappen van een verpleegkundige op mijn wangen. 'Ik was even bang dat we u kwijt waren', krijg ik te horen.

Pilletje

Ik probeer het gevoel van geluk en vrede nog vast te houden, maar onvermijdelijk dringt de harde realiteit tot mij door: ik ben terug op de 'koude, kille en liefdeloze' aarde en mijn kind heeft de bevalling niet overleefd. Ik wil mijn bijzondere ervaring delen met het verplegend personeel, maar ik krijg nauwelijks respons. Mij een pilletje toestoppen, is zo'n beetje alles wat ze doen. Ik neem het ze inmiddels niet meer kwalijk: er was toen nog maar heel weinig bekend over dit soort ervaringen. Zelf had ik er ook nog nooit van gehoord. Dat maakte het ook moeilijk om mijn ervaring met mijn omgeving te delen.

¹ Lommel P. van 'Eindeloos bewustzijn – een wetenschappelijke visie op de Bijna-Dood Ervaring' (Uitgeverij Ten Have; 2007 en later).

² Lommel, P. van, Alexander, E., Greyson, B., Gerding, H. (e.v.a.) 'Het geheim van Elysion – 45 jaar studie naar Nabij-de-Dood-Ervaringen'. Uitgeverij van Warven, Kampen, 2020).

In de Bijbel staan enkele bijzondere stervensverhalen. U kent vermoedelijk het verhaal van 'Het dochtertje van Jairus'. Straks lezen we 'het verhaal van de opwekking uit de dood van Lazarus'. We kennen ook het verhaal van de opstanding van Jezus... Verhalen die ons duidelijk maken, dat er eerder boodschappers waren, die van gene zijde terugkeerden tot de levenden.

Nabij-de-dood ervaringen verbreden of verdiepen perspectief op het hiernamaals en op *een ander bewustzijn*. Misschien rammelen deze verhalen wel aan de Huub Oosterhuis tekst ³:

'Maar nooit heeft iemand U gezien
in dit heelal
zijt Gij onhoorbaar....
En niemand die de dood is ingegaan
Keerde ooit terug, om ons van U te groeten.'

Lezing: Joh. 11, 1-7 en 11-44 (NBV21)

Er was iemand ziek, een zekere Lazarus uit Betanië, het dorp waar Maria en haar zus Marta woonden – dat was de Maria die Jezus met olie gezalfd heeft en zijn voeten met haar haar heeft afgedroogd; de zieke Lazarus was haar broer. De zussen stuurden iemand naar Jezus met de boodschap: 'Heer, uw vriend is ziek.' Toen Jezus dit hoorde zei Hij: 'Deze ziekte loopt niet uit op de dood, maar op de eer van God, zodat de Zoon van God geëerd zal worden.' Jezus hield veel van Marta en haar zus, en van Lazarus. Maar toen Hij gehoord had dat Lazarus ziek was, bleef Hij toch nog twee dagen waar Hij was. Daarna zei Hij tegen zijn leerlingen: 'Laten we teruggaan naar Judea.' (...) Nadat Hij dat gezegd had zei Hij: 'Onze vriend Lazarus is ingeslapen, Ik ga hem wakker maken.' De leerlingen zeiden: 'Als hij slaapt, zal hij wel beter worden, Heer.' Zij dachten dat Hij het over slapen had, terwijl Jezus bedoelde dat hij gestorven was. Toen zei Hij hun rondit: 'Lazarus is gestorven, en om jullie ben Ik blij dat Ik er niet bij was: nu kunnen jullie tot geloof komen. Laten we dan nu naar hem toe gaan.' Tomas (dat is Didymus, 'tweeling') zei tegen de anderen: 'Laten ook wij maar gaan, om met Hem te sterven.' Toen Jezus daar aankwam, hoorde Hij dat Lazarus al vier dagen in het graf lag. Betanië ligt dicht bij Jeruzalem, op een afstand van ongeveer vijftien stadie, en er waren dan ook veel Joden naar Marta en Maria gekomen om hen te troosten nu hun broer gestorven was. Toen Marta hoorde dat Jezus onderweg was ging ze Hem tegemoet, terwijl Maria thuisbleef. Marta zei tegen Jezus: 'Als U hier was geweest, Heer, zou mijn broer niet gestorven zijn. Maar zelfs nu weet ik dat God U alles zal geven wat U vraagt.' Jezus zei: 'Je broer zal uit de dood opstaan.' 'Ja,' zei Marta, 'ik weet dat hij bij de opstanding op de laatste dag zal opstaan.' Maar Jezus zei: 'Ik ben de opstanding en het leven. Wie in Mij gelooft zal leven, ook wanneer hij sterft, en ieder die leeft en in Mij gelooft zal nooit sterven. Geloof je dat?' 'Ja, Heer,' zei ze, 'ik geloof dat U de messias bent, de Zoon van God die naar de wereld zou komen.' Na deze woorden ging ze terug, ze nam haar zus Maria apart en zei: 'De meester is er, en Hij vraagt naar je.' Zodra Maria dit hoorde ging ze naar Jezus toe, die nog niet in het dorp was, maar op de plek waar Marta Hem tegemoet was gekomen. Toen de Joden die bij haar in huis waren om haar te troosten, Maria zo haastig zagen weggaan, liepen ze achter haar aan, want ze dachten dat ze naar het graf ging om daar te weklagen. Zodra Maria op de plek kwam waar Jezus was en Hem zag, viel ze aan zijn voeten neer. Ze zei: 'Als U hier was geweest, Heer, zou mijn broer niet gestorven zijn!' Jezus zag hoe zij en de Joden die bij haar waren weeklaagden, en Hij ergerde zich. Diep bewogen vroeg Hij: 'Waar hebben jullie hem neergelegd?' Ze zeiden: 'Kom maar kijken, Heer.' Jezus begon te huilen, en de Joden zeiden: 'Wat heeft Hij veel van hem gehouden!' Maar er werd ook gezegd: 'Hij heeft de ogen van een blinde geopend, Hij had nu toch ook de dood van Lazarus kunnen voorkomen?' Weer ergerde Jezus zich. Hij liep naar het graf, een spelonk met een steen voor de opening. Hij zei: 'Haal de steen weg.' Marta, de zus van de dode, zei: 'Maar Heer, de stank! Hij ligt er al vier dagen!' Jezus zei tegen haar: 'Ik heb je toch gezegd dat je Gods grootheid zult zien als je gelooft?' Toen haalden ze de steen weg. Daarop keek Hij omhoog en zei: 'Vader, Ik dank U dat U Mij hebt verhoord. U verhoort Mij altijd, dat weet Ik, maar Ik zeg dit ter wille van al deze mensen hier, opdat ze zullen geloven dat U Mij gezonden hebt.'

³ Huub Oosterhuis: Van U is de toekomst. Kome wat komt.

Daarna riep Hij luid: 'Lazarus, kom naar buiten!' De dode kwam tevoorschijn, zijn handen en voeten in linnen gewikkeld, en zijn gezicht bedekt door een doek. Jezus zei tegen de omstanders: 'Maak de doeken los, en laat hem gaan.'

Overweging

1. Een boodschap 'van gene zijde'

Het 'verschijnsel' dat je 'een engel op je pad ervaart' of een boodschap 'van gene zijde' krijgt, verkrijgt in ons kerkelijk leven vooral aandacht als onderdeel van Bijbelverhalen, maar komt zelden naar voren als *actueel verschijnsel*. Mag ik daarom deze overweging beginnen met een persoonlijk verhaal, waarin een buitengewone boodschapper een rol speelt?

Herfst 1942

Mijn vader was door de Sicherheitsdienst gevangengenomen: herfst 1942. Mijn moeder bleef achter in hun huis in Delft, in onzekerheid over het lot van haar man, met twee kindjes: één van ruim drie jaar en mijn zusje Santina, een baby'tje dat een paar weken eerder was geboren. Vader werd voor verhoor (en misschien 'erger') opgesloten in de beruchte gevangenis van Scheveningen, het zogenaamde Oranjehotel. In die verhoren door een SS'er sprak mijn vader over de aanstaande zondag: dan wordt mijn pasgeboren kind gedoopt, in de Nieuwe Kerk in Delft, 'Daar moet ik toch bij zijn? God wacht op mij, dáár!'

Een bijzondere mededeling

Terwijl mijn vader 'in Scheveningen' verbleef en herhaaldelijk ondervraagd werd over zijn 'vijandige daden' probeerde mijn moeder in Delft voor haar gezin te zorgen. Op één van die dagen liep zij door de stad. Opeens draaide een voor haar lopende en haar volledig onbekende vrouw, van wie ze niets meer had gezien dan haar rug, zich om en sprak mijn moeder aan: 'Het gaat goed met je man. Zondag zal hij erbij zijn.' Een boodschap van een geheel onbekende.

Celgenoten

Na een lang verhoor keerde mijn vader terug naar zijn cel, waar twee medegevangenen hem opwachtten. 'Hoe ging het, Jan?' Vader Jan vertelde: De SS'er heeft geluisterd naar mijn uitleg en pleidooi voor recht, rechtvaardigheid en barmhartigheid als christelijke kerntaken, ook van de overheid... én dat mijn jongste kind zondag gedoopt wordt én dat ik daarbij moet zijn: de doop is onze belofte aan God. 'Nou, Jan, vergeet dat maar', zei de ene celgenoot. 'Ik zal erbij zijn', zei Jan. Het was vrijdagavond.

Zaterdag

Op zaterdagochtend zei de één van de twee celgenoten: 'Wanneer zou jij in Delft zijn, Jan?' 'Morgen. Ik zal erbij zijn.' In de loop van de zaterdagmiddag werd vader Jan uit zijn cel gehaald en uit de Scheveningse gevangenis weggestuurd.

Zondag

Op zondagochtend was hij aanwezig in de doopdienst van *Santina Liberia Patria Wilhelmina*, in de Nieuwe Kerk van Delft. In de dienst werden de psalmen en gezangen gezongen, die hij door het luikje van zijn cel, luid de gevangenis in had gezongen. Opgegroeid met zulke bijzondere verhalen, blijf ik geboeid door *vermoede boodschappers van gene zijde...*

2. Buitengewone ervaringen

Nu terug naar Nabij-de-dood-ervaringen. Bij stervenden komen soms *buitengewone ervaringen* voor, die wijzen op bijzondere golflengten van bewustzijn:

- Het 'hebben van' visioenen, die iemand ziet: een tunnel van licht, een vredig landschap waar een hartelijke ontvangst wordt bereid door een engel;
- Stemmen, boodschappen, die de stervende, de bijna-overledene of de gestorven persoon hoort en daarover bij zijn of haar terugkeer bericht, vanuit – kennelijk – een ander bewustzijn, een andere ontvankelijkheid dan het 'gewone dagelijkse bewustzijn'
- Ontmoetingen die de bijna-overledene of weldegelijk gestorvene heeft met - voor diegene bijzondere - personen die eerder zijn heengegaan; soms worden die personen ervaren als heiligen. Sommigen ontmoeten God of engelen.

- Er is communicatie in een ander bewustzijn, je zou haast zeggen: via andere golflengten.
- In de Nabij de dood ervaring verdicht zich het leven, het besef en het gevoelsleven.
- Ervaringen-nabij-de-dood blijken zeer gevarieerd te zijn.

Daarom eerst dit, uit het levensverhaal van Anita Moorjani (Rivas; in: Elysion p. 319 e.v.): Anita Moorjani kreeg in april 2002 de diagnose 'ziekte van Hodgkin. Gedurende het ernstig verslechterende ziekteproces bleek op een gegeven moment dat zij terminaal was en dat haar overlijden zeer nabij was. Er ontstond een telepathisch contact tussen haar, in een verlichte stervensconditie, en haar overleden vader, die haar duidelijk maakte dat haar aardse levensopgave niet klaar was en dat zij kon terugkeren naar een gezond voortgaan met haar leven. Anita werd zo'n vier jaar thuis verzorgd, maar op 2 februari 2006 verloor ze opeens het bewustzijn. Ze werd overgebracht naar de ic van een plaatselijk ziekenhuis. In haar comateuze toestand, die zo'n dertig uur duurde, kreeg Anita uiteindelijk een zeer ingrijpende NDE.

Anita kan zich niet herinneren dat ze uit haar lichaam trad, maar ze weet nog wel dat ze opeens, buiten haar fysieke zintuigen om, kon horen en zien wat haar man Danny en de artsen met elkaar bespraken. Het leek wel alsof ze gebruikmaakte van een totaal andere vorm van waarneming. Ze kreeg daarbij de indruk dat haar bewustzijn veel helderder en veel omvattender was dan voordat ze in coma raakte. Ze 'voelde' bijvoorbeeld dat het medische team reeds aanvaard had dat ze zou komen te overlijden.

Anita nam waar dat één van de artsen tegen Danny zei dat ze niets meer voor haar konden doen. Haar organen hadden het inmiddels al begeven en de tumoren in haar lymfesysteem waren zo groot als citroenen geworden. Er zat veel vocht in haar hersenen en longen en ze had last van de wonden op haar huid. Ze zou waarschijnlijk de volgende ochtend al niet meer halen.

Anita kon Danny's gezicht zien toen hem dit verteld werd. Danny zag er angstig uit en Anita voelde de behoefte om hem toe te schreeuwen dat ze het goed maakte en dat hij zich dus geen zorgen hoefde te maken. 'Luister niet naar die arts. Ik voel me echt fantastisch.' Maar het lukte haar niet om hem te bereiken; hij kon haar niet horen. Dit gesprek met de oncoloog voltrok zich overigens zo'n 12 meter van haar ziekenhuiskamer vandaan.

Op een vergelijkbare manier zag ze hoe haar broer met het vliegtuig haar kant op kwam, om bij haar en haar familie te zijn.

Anita keek naar haar lichaam op het ziekenhuisbed en ze voelde er geen emotionele binding mee. Ze voelde zich juist vrij en bevrijd. Elke pijn, elk vorm van verdriet die ze ooit beleefd had, was verdwenen. Ze had zich zelfs nog nooit zo goed gevoeld.

Vervolgens kreeg Anita de indruk dat ze haar fysieke omgeving achter zich liet, alsof ze niet langer beperkt werd door ruimte of tijd. Tegelijkertijd leek haar bewustzijn zich steeds verder uit te breiden.

Het leek alsof al haar gevoelsmatige banden met de mensen van wie ze hield vager werden. Ze werd omringd door een fantastisch gevoel van onvoorwaardelijke liefde. Alsof ze wakker werd uit een boze droom.

Tot haar verbazing werd ze zich vervolgens bewust van de aanwezigheid van haar overleden vader.

Ze kon telepathisch met hem communiceren. Voorts herkende ze haar overleden beste vriend Soni, die drie jaar eerder zelf aan kanker overleden was. Het leek alsof ze haar allebei geestelijk hadden ondersteund vanaf het moment dat ze ziek werd.

Anita nam ook nog andere wezens waar. Ze herkende hen niet, maar wist wel dat ze veel van haar hielden en haar beschermden.

3. Hoe kijk je? Benaderingswijzen

Medisch / biologisch/materialistisch: klinisch dood

In het medisch perspectief is de dood helder gedefinieerd: het ontbreken van hartslag, bloeddruk, hersenactiviteit, fatale ziekte sloeg toe, bewustzijn gemeten via EEG verdwijnt... zeker als die kenmerken allemaal en langere tijd voorkomen alsmede de kenmerken van niet meer biologisch functioneren optreden. Het gelezen verhaal over de dood en opstanding van Lazarus refereert daaraan: die stank, van reeds ingetreden ontbinding, geen bewustzijn meer... De alledaagse taal maakt dat duidelijk: iemand is heengegaan... en keert daarvan niet terug, toch? Maar de medische wetenschap is niet het domein van Geest, ziel en bewustzijn...

Religieus

Alle levensbeschouwingen hebben opvattingen over leven en dood, variërend van de dood is het moment van 'over-en-uit', tot: na de dood gaat de overledene over naar het domein van God / het goddelijke, en volgens sommigen: eerst naar een sfeer van beproeving, vagevuur of : tot een 'terugkeer van de ziel in een volgend bestaan', reïncarnatie.

'Nabij-de-dood'-verhalen

Er is al een kleine 20 jaar 'reuring' in dit domein, door wetenschappelijke studies over de ervaringen van overleden mensen die na hartstilstand, en overige kenmerken van dood,

‘terugkwamen’ en berichten meebrachten van gene zijde. In de inleiding is daarover gesproken. Pim van Lommel bracht verslag van een uitvoerig onderzoek naar Nabij-de-dood-ervaringen en in een recent boek ‘Het geheim van Elysion’, wordt zeer gevarieerd verteld over allerlei NDE’s.⁴ ⁵ Opmerkelijk is, dat die verscheidene ‘Nabij-de-dood berichten’ melding maken van een Licht, een liefdevolle en ook goddelijk genoemde ‘ambiance’, van begeleidende engelen, van boodschappen soms om terug te keren naar de aardse taken die wachten: een ingrijpen in het stervensproces, en daarbij buitengewone ontmoetingen, gidsen en engelen, en veranderde, verdiepte inzichten in het leven en levensopgaven, die de teruggekeerde *meebrengt naar het hier-en-nu*.

4. *Waarom besteden we aandacht aan Nabij-de-Dood ervaringen?*

De overheersende westerse visie op leven en dood is, “dat het met een mens is afgelopen als hij is gestorven”. Lichaam en psyche (‘mind’, ‘geest’) houden op te functioneren. En in onze geloofssfeer? Wie heengegaan is “is aan gene zijde”. Gelovige christenen (een wonderlijke uitdrukking trouwens) zeggen wel: ‘De ziel is bij God.’ ; ‘De ziel is nu in de hemel’. En over dat ‘daar-zijn’, over die hemel, over het bij God zijn ontbreekt het ons ook niet aan beelden, voorstellingen, geloofsovertuigingen. Maar één visie domineert, een soort zwart-wit redenering: dood is dood en wie dood is keert niet weer. Lichaam en psyche (‘mind’, ‘geest’) houden op te bestaan.

We zingen in de Ekklesia geregeld het Huub Oosterhuislied:

*‘Gij die weet wat in mensen omgaat... met daarin enkele opmerkelijke zinnen:
Maar nooit heeft iemand U gezien
In dit heelal
Zijt Gij onhoorbaar.
En diep in de aarde klinkt uw stem niet.
En ook uit de hoogte niet.
En niemand die de dood is ingegaan
Keerde ooit terug om ons van u te groeten.’*

Zou een ander licht mogelijk zijn op sterven, heengaan, soms ‘net-niet-heengaan’ maar: terugkeren van gene zijde? Een ander perspectief vanuit ervaringen ‘Nabij-de-dood’?

Projecties

De grens van aards leven en wat erna zou kunnen komen, heeft altijd al gefungeerd als een projectiescherm:

We keren daarom terug naar de lezingen van vandaag: waarschijnlijk doen we er goed aan die te betitelen als Nabij-de-dood ervaringen

a) In Johannes 11 komen we het buitengewone verhaal tegen van ‘de opwekking van Lazarus’: en dierbare vriend van Jezus ‘is heengegaan’: de onmiskenbare biologische kenmerken zijn gepresenteerd. De vrouwen attenderen op de kenmerken uit het medische paradigma.

Jezus doet een buitengewoon krachtig beroep op ‘de heerlijkheid van God’ en roept met luider stem: “Lazarus, kom naar buiten!” en Lazarus keert terug, levende onder de levenden.

En we noemden ook ‘Het dochttertje van Jairo: (Mattheus 9:18-26; Marcus 5 (21-43) dat is gestorven en Jezus trekt haar uit het doodsbestaan weer tot leven.

b) Na zijn kruisiging verschijnt Jezus in een andere bestaansmodus. Verschillende discipelen en Maria Magdalena hebben ontmoetingen met Jezus in deze andere bestaansmodus. (Johannes 20 e.v.) en het is niet te veel gezegd dat Jezus daarbij boodschappen gaf aan wie hem hoorden en een andere bewustzijnsmodus mobiliseert, anders dan het dagelijkse bewustzijn.

c) Ook lazen we de twee berichten uit ‘Het Geheim van Elysion’.

⁴ Lommel P. van ‘Eindeloos bewustzijn – een wetenschappelijke visie op de Bijna-Dood Ervaring’ (Uitgeverij Ten Have; 2007 en later).

⁵ Lommel, P. van, Alexander, E., Greyson, B., Gerding, H. (e.v.a.) ‘Het geheim van Elysion – 45 jaar studie naar Nabij-de-Dood-Ervaringen’. Uitgeverij van Warven, Kampen, 2020).

5. Balans

Ik wil proberen voorzichtig een balans op te maken:

- Nabij-de-Doodervaringen (NDE) zijn van alle tijden en van alle culturen, maar niet alle culturen en religies bieden daaraan echt ruimte.
- NDE 's getuigen van buitengewone ervaringen in de overgangssituatie leven-dood, anders dan de 'klassieke' zwart-wit benadering.
- Naast de biologische kenmerken van dood-zijn, onderscheiden we spirituele kenmerken van het doorgaan van de ziel en het bewustzijn. Zo'n spirituele benadering ontstijgt de materiele medische/biologische analyse en vraagt om een verdere reflectie op een ander bewustzijn, waarin goddelijke boodschappen kunnen klinken.
- Diverse NDE's getuigen van goddelijke ervaringen, van inzicht en diepgaande veranderingen in existentiële processen, zoals 'Kom terug en maak je levenstaak af'.
- Diverse NDE's vertonen overeenkomsten met mystieke ervaringen.
- Die andere bewustzijnsniveaus kunnen ons de ogen openen, troost en perspectief bieden op een goddelijk universum dat ons te wachten staat.

Nabij-de-dood ervaringen getuigen van de *goddelijke krachten* die niet alleen vroeger - in oude bijbelverhalen, of in bijzondere anekdotes (zoals die uit 1942) - tot ons kwamen, over een God die *toentertijd* het leven bijzonder kleurde.

Kennelijk houdt 'God' niet op, is 'God' niet opgehouden na Lazarus, na Jezus.

Nabij-de-dood ervaringen zijn actuele, inspirerende en troostende getuigenissen.

Zo moge het zijn.

Ekklesia Leiden
Rapenburg 100
2311GA Leiden
www.ekklesialeden.nl
info@ekklesialeden.nl